

УДК 340.113:340.115

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2019.33.162015>

І. Е. Берестова, канд. юрид. наук, доцент, Заслужений юрист України,
провідний науковий співробітник Національної академії внутрішніх справ
Науковий консультант судді Конституційного Суду України
Солом'янська площа, 1, Київ, 03035, Україна

ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ «ПУБЛІЧНИЙ ІНТЕРЕС» З ПОЗИЦІЇ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ

Стаття присвячена розкриттю правової природи категорії «публічний інтерес» з позиції системного наукового підходу у праві. Констатується належність публічного і приватного права до засобів досягнення мети права: визнання людини, її прав і свобод найвищою соціальною цінністю держави. Доведена непридатність теорії належності галузі до публічного права за допомогою універсального критерію поділу: застосування категорії «публічний інтерес» при формуванні предмету і методу галузі у приватноправових правовідносинах. Зроблено висновок про невідповідність поділу права на приватне і публічне в частині їх розмежування критерію «спосіб захисту прав їх учасників», який активізується лише після порушення останнього, а суб'єктивне право існує також до порушення, під час існування регулятивних правовідносин і саме воно формує належність до відповідної галузі. Сформовані ознаки публічного інтересу як правової категорії

Ключові слова: публічний інтерес, правова природа, системний метод, приватне право, публічне право, критерій поділу і диференціації.

Постановка проблеми. Поняття «інтерес» (від латинської «interest» – має значення, є важливим) активно застосовується у різних галузях наукового пізнання. Універсальність категорії «інтереси» підтверджується її застосуванням у філософії, історії, управлінні, економіці, педагогіці, психології, менеджменту, праві та у щоденному побутовому житті [37, с. 8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підходи до визначення правової природи інтересу можна охарактеризувати як глобальну міжгалузеву проблему юридичної науки, оскільки законодавець не дає визначення категорії «інтерес» в суто правовому полі. Наукова увага до вказаної проблеми з боку вчених є багатогранною, хоча і періодичною, та не припиняється протягом десятиліть. Зокрема, питання інтересу під різними кутами дослідження розглядалися у працях Р. Ієринга, А. Тона, Ю. С. Гамбарова, І. О. Покровського, Г. Ф. Шершеневича, С. М. Братуся, С. С. Алексєєва, Л. С. Явича, І. В. Венедіктової, О. В. Малька, В. В. Субочева, В. Ф. Сіренка, Ю. В. Тихомирова, О. М. Вінник, С. В. Михайлова, М. В. Першина, О. В. Власової, О. І. Чепис, А. Є. Кубко, Т. М. Піддубної та інших зарубіжних та вітчизняних правників.

Так, українська вчена І. В. Венедіктова, розкриваючи загальнонауковий підхід до розуміння категорії інтересу, доходить висновку, що він є ланкою, яка пов'яже об'єктивні закони та дії людей [7, с. 31–32]. Інтерес виступає найпростішою формою диспозиційних відносин, які формуються на основі суб'єктивного розсуду учасників історичного процесу стосовно реалізації об'єктивних можливостей, тенденцій суспільного розвитку, що об'єктивно виникли у процесі їх діяльності, і закріплюються, як правило, у реально існуючому соціальному світі [42, с. 18, 94]. Вчена визначає інтерес «абстракцією, що являє собою диспозиційні відносини в цілому, виходячи із загального змісту, всеосяжним відображенням активного, творчого впливу людей на навколишній світ, що його змінює, у процесі якого формуються і функціонують їх диспозиційні відносини. У суспільному житті людей інтерес набуває найрізноманітніших форм. Залежно від характеру діяльності він по-різному обумовлюється та виконує різні суспільні ролі» [7, с. 32].

Метою цієї статті виступатиме з'ясування сутності правової категорії «публічний інтерес» з позиції системного підходу. У зв'язку з цим вважаємо недоцільним істотне висвітлення різноманітних галузевих варіантів тлумачення категорії «інтерес» і зауважимо,

цілого, тобто суспільні відносини за участю держави [22, с. 66]. А методом регулювання С. В. Михайлов визначає імперативний, заснований на субординації інтересів і покликаний централізувати суспільні відносини [22, с. 67]. Вчений зазначає, що категорія публічного інтересу визначає межі реалізації компетенції органів державної влади і юридично це виражається в тому, що державні органи мають спеціальну правосуб'єктність і компетенцію. Таким чином, публічні інтереси, на думку С. В. Михайлова, об'єктивно обмежують приватні інтереси [22, с. 67]. Подібної позиції дотримуються О. В. Малько, В. В. Субочев, які наголошують на можливості реалізації публічних інтересів лише при певній взаємодії з державними органами, державною владою, у чому й полягає їх основна відмінність [21, с. 200].

Утім, ця теорія виявляється непридатною для певних видів правовідносин, в яких взаємодіють юридично рівні суб'єкти, зокрема учасники цивільних відносин чи правовідносини, що виникають при укладанні та реалізації публічно-правових договорів між державами (окремими частинами держав), адміністративних договорів між органами публічної влади, колективних трудових договорів між роботодавцем і працівниками. Крім того, публічні суб'єктивні юридичні права і обов'язки можуть бути реалізовані не тільки у владних відносинах.

Отже, метод побудови правовідносин не може розглядатися як універсальний критерій поділу права на приватне і публічне. А вказівка на те, що у приватно-правові відносини вступають рівноправні суб'єкти, а в публічно-правовій – підпорядковані один одному, не завжди ілюструє специфіку приватного і публічного права: в ряді випадків в публічних правовідносинах підпорядкування одного суб'єкта іншому також відсутнє.

Деякі науковці критерієм розмежування між приватним і публічним правом вважають спосіб захисту прав їх учасників [23, с. 169]. Відповідно до цієї концепції приватним правом регулюються правовідносини, в яких ініціатива захисту порушеного суб'єктивного права надається самій зацікавленій особі, а в разі ініціативи захисту уповноваженим органом влади, такі правовідносини регламентуються публічним правом.

На наш погляд, вказана позиція є сумнівною і не в повній мірі відповідає критеріям поділу права на приватне і публічне, зважаючи на те, що характер захисту суб'єктивного права (як впливає із авторської позиції) активізується лише після порушення останнього, хоча суб'єктивне право існує і до порушення, під час існування регулятивних правовідносин.

Стосовно цивільної та цивільно-процесуальної сфери слід вказати, що дійсно спосіб захисту суб'єктивного права може проявлятися тільки після його порушення, проте власне характер захисту, а отже, і природа суб'єктивного цивільного права нормативно визначені (чи допускаються – статті 6, 15 ЦК України) до правопорушення, а не після нього. Тобто, йдеться про цивільне правозастосування, першим етапом якого виступає підбір правової норми, яка регулюватиме конкретне правовідношення і відповідні суб'єктивні права і юридичні обов'язки учасників такого цивільного правовідношення.

Крім того, органи публічної влади можуть подавати позови на захист приватних суб'єктивних прав осіб, особливо в частині цивільно-процесуального захисту публічних інтересів [36, с. 44]. Також публічні інтереси у приватному праві викликають додатковий науковий інтерес як специфічний правовий інструмент забезпечення стабільності ділового обороту. Адже сфера приватного права характеризується децентралізованим регулюванням на диспозитивних засадах із використанням притаманних їй правових засобів усіх особистих немайнових та майнових відносин, заснованих на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності суб'єктів [45, с. 82].

На належному теоретико-методологічному рівні правову природу публічного інтересу дослідив зарубіжний дослідник Ю. О. Тихомиров, за яким публічні інтереси – не тільки і не стільки державні інтереси, скільки спільні інтереси людей, їх об'єднань, суспільства в цілому [40, с. 25]. Вчений розглядає публічний інтерес як «... визнаний державою і забезпечений правом інтерес соціальної спільноти, задоволення якого служить гарантією її існування і розвитку» [40, с. 55].

Сучасний український конституціоналіст В. А. Селіванов наголошує, що загальне благо, якщо його розуміти як юридично кваліфіковані публічні інтереси суспільства (публічні інтереси забезпечуються державною волею), необхідно розглядати насамперед як загальну умову реалізації приватних інтересів, мети прагнень окремих індивідів, а не заперечувати їх на угоду інтересам публічним і тим більше державним, підмінюючи до того ж ними публічні інтереси суспільства [33, с. 22].

Проте існує й інша позиція, що усі існуючі в суспільстві інтереси є інтересами особистими, але мають різну ступінь спільності залежно від ступеня відповідності їх аналогічним інтересам більшості [20]. Інтерес, який відображає потреби більшості індивідів в колективі, є різновидом інтересу індивіда високого ступеня спільності – суспільного інтересу. В результаті взаємодії соціальних суб'єктів відбувається процес формування і реалізації інтересів, у результаті чого інтерес може трансформуватися відповідно до інтересів більшості в суспільний інтерес або взагалі припинити [14, с. 48].

І. В. Венедіктова, [7, с. 88-89] аналізуючи погляди інших вчених пострадянського та сучасного періодів, констатує, що схожу позицію займають О. Ю. Ільїна [15 с. 57], О. В. Костін [17 с. 47], Е. В. Талапіна [38, с. 3]. І. В. Венедіктова робить висновок, що в загальному розумінні публічні інтереси – це спільні, усереднені інтереси певної соціальної спільноти. До того ж вони відповідають наявності двох критеріїв: з одного боку, це суспільні інтереси, без яких неможливо забезпечити цілісність і стабільність держави й суспільства, і в тому числі реалізацію окремих приватних інтересів; а з іншого боку, – це офіційно визнані інтереси, які отримали підтримку держави [7, с. 89].

Досить цікавим для цілей нашого дослідження видається підхід зарубіжного дослідника О. В. Кряжкова стосовно розуміння сутності публічних інтересів, під якими він розуміє лише суспільні інтереси, «визнані державою та врегульовані (забезпечені) правом» [18 с. 96]. Українська дослідниця І. П. Андрушко, синтезує позицію вказаного вченого, яка полягає у тому, що «у держави не має власного інтересу, оскільки інтерес характеризується належністю до соціальних суб'єктів – особа, група осіб, суспільство. У діяльності держави, її органів, як продовжує О. В. Кряжков, одержують прояв ті чи інші інтереси, які стають «державними» лише відображаючись у ній. Тому державні інтереси – це трансформовані в її діяльності інтереси окремих соціальних суб'єктів» [3, с. 139]. Якщо взагалі соціальні засади держави заміщуються класовою або іншою груповою складовою, наприклад бізнес-елітою в особі фінансово-промислових груп, то функціонування держави над інтересами усього суспільства починають переважати інтереси окремої соціальної групи. Тоді державну підтримку отримує інтерес цієї соціальної групи й таким чином він стає «державним» [18 с. 94]. На відміну від О. В. Кряжкова, український конституціоналіст М. В. Савчин абсолютно слушно наголошує, що головним завданням публічної влади – це дбати про публічний інтерес, який є вищим від державного інтересу [31, с. 235].

О. М. Вінник обґрунтовує доцільність використання у нормативно-правових актах поняття «публічні інтереси» як більш універсального, ніж «державні інтереси», і відповідно – необхідність розширення повноважень прокурора шляхом закріплення з ним права подання позовів на захист усіх видів публічних інтересів, а також визнання його в цьому разі самостійною стороною і процесі [10, с. 12-13]. Зарубіжна дослідниця М. І. Васильєва зазначає, що публічні інтереси охоплюють два рівні. По-перше, державні, в тій частині, яка відображає інтереси суспільства в цілому. І, по-друге, суспільні як інтереси громадянського суспільства тією мірою, яка відповідає рівню їх пізнання і яка може бути забезпечення правовим захистом [6, с. 64].

Продовжуючи дослідження правової природи і ознак публічного інтересу, слід вести позицію українського цивіліста А. Є. Кубка, яким обґрунтовується ряд чинників, які стоять на заваді виробленню обґрунтованих підходів до сутності публічних інтересів [19, с. 27]. Зокрема те, що цей термін («публічні інтереси») не знайшов широкого застосування на рівні нормативних актів, що могло б визначити принаймні загальні орієнтири відносно основних його властивостей. Серед небагатьох винятків науковець називає

Паризьку конвенцію про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року [48], стаття 5 якої згадує публічні інтереси, однак не розкриває зміст цієї категорії. Поняття публічних інтересів не одержало поширення і в національному законодавстві. Так, у Конституції України йдеться виключно про інтереси національної безпеки, економічного добробуту, прав людини, громадського порядку, територіальної цілісності, охорони здоров'я населення (ст.ст. 32, 34, 36, 39), захист яких розглядається як підстава для обмеження прав і свобод людини й громадянина, а також інтереси суспільства (ст. 41), що визначають своєрідну межу використання прав власності. Схожа ситуація спостерігається на рівні актів міжнародного права. Характерним прикладом є Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 року [25], що містить згадку про суспільні інтереси, загальні інтереси, а також інтереси громадської безпеки (ст.ст. 8, 9, 10 та ін.) [19, с. 27].

Стосовно національного законодавства, то легальною основою для існування такого явища як публічний інтерес у вітчизняній юриспруденції є Основний Закон України. Зокрема, у ст. 18 Конституції України зазначається про існування національних інтересів, у ч.2 ст. 32, ч. 3 ст. 34, ч. 3 ст. 36 та ч. 2 ст. 39 Основного Закону вказується на існування інтересів національної безпеки, а в ч. 1, 3 ст. 36 та ч. 1 ст. 121 – інтересів громадянина тощо. Тобто Основний Закон України вказує на існування поняття інтересу як явища, що має правове значення, але при цьому фактично закріплює існування одразу кількох видів інтересів, не зазначаючи, однак по-перше, сутності та ознак цього явища як правового поняття, по-друге, співвідношення між собою всіх тих видів інтересів, що згадуються в тексті Основного Закону [27, с. 53].

Український сучасний цивіліст О. О. Первомайський пише, що перше згадування про інтерес у ЦК України має місце в аспекті його (інтересу) можливого захисту. А саме, у пункті 5 ч. 1 ст. 3 ЦК України вказується на таке засадниче положення цивільного права та законодавства як судовий захист цивільного права та інтересу. У свою чергу, ст. 15 ЦК України, деталізуючи вказане вище засадниче положення, закріплює право кожної особи на захист свого цивільного права та інтересу у разі його порушення, невизнання або оспорювання. І одразу вчений зазначає, що не лише Конституція України, а й ЦК України містить кілька варіантів термінологічного позначення поняття інтересу. Зокрема, у ч. 1 ст. 103 ЦК України вказується на суспільні інтереси, а у ч. 2 ст. 122 ЦК України – на спільні інтереси, в ч. 1 ст. 203 та ч. 3 ст. 228 ЦК України – на інтереси держави і суспільства, в ч. 5 ст. 319 ЦК України – на інтереси суспільства, а в ч. 2 ст. 326 ЦК України – на інтереси держави Україна, а в ч. 7 ст. 376 ЦК України – суспільні інтереси [27, с. 54].

Спробу розв'язати наукову проблему реалізації публічних інтересів у цивільному праві на рівні дисертаційного дослідження здійснив А. Є. Кубко, який дійшов висновку, що «реалізація публічних інтересів є об'єктивною необхідністю в цивільному праві України» [19, с. 63], яка можлива в цій галузі права у двох видах засобів: обмеження й державне втручання в цивільно-правові відносини [19, с. 80].

На підставі дослідження нормативного закріплення публічних інтересів та детально-го висвітлення різних, в тому числі полярних наукових поглядів на публічний інтерес у різних галузях права, сформуємо ознаки публічного інтересу як правової категорії.

Першою ознакою, на наш погляд, слід виокремити *загальносуспільний характер публічних інтересів*. У цьому полягає їх призначення: сприяти і забезпечувати розвиток суспільства, його економічний, духовний, політичний прогрес, впливати на створення належних умов ділового обороту суспільства та його оборотоздатності в цілому [41, с. 22; 30, с. 62; 9, с. 12].

Публічні інтереси виходячи із загальносуспільного характеру завжди пов'язані із певною масовістю. Вони належать, нормативно закріплені чи органічно притаманні суспільству загалом та (або) великим соціальним групам (наприклад, трудові колективи, споживачі в екологічних правовідносинах тощо), тобто обов'язковою є наявність великої кількості носіїв цих інтересів. А.Є. Кубко таку ознаку називає «кількісний аспект» і обґрунтовує, що суб'єктом публічних інтересів виступає суспільство як ціле. Публічні ін-

інтереси [40, с. 55]; як суспільне благо, що передбачає збалансоване урегулювання протиріч між особистими потребами й державою, між свободою здійснення права власності й соціальними зобов'язаннями власника [51, с. 70-71]; як сума всіх приватних інтересів у суспільстві, які збалансовані для загального благ [50; 19, с. 30].

Висновки. Підсумовуючи викладене слід зупинитися на таких загальних висновках.

Людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність та безпека як найвища соціальна цінність держави виступає єдиною метою права в цілому. Публічне і приватне право не є ціллю, а представляють собою різні засоби її досягнення, основним завданнями яких є створення умов для найбільш повної самореалізації інтересів суспільства, окремих індивідів та задоволення їх державою.

Доведена непридатність теорії належності галузі до публічного права за допомогою універсального критерію «публічний інтерес» при формуванні предмету і методу галузі у тих правовідносинах, де взаємодіють юридично рівні суб'єкти, зокрема учасники цивільних відносин чи правовідносини, що виникають при укладанні та реалізації публічно-правових договорів між державами (окремими частинами держав), адміністративних договорів між органами публічної влади, колективних трудових договорів між роботодавцем і працівниками.

Обґрунтовується сумнівність та невідповідність критеріям поділу права на приватне і публічне наукова позиція, що критерієм їх розмежування є спосіб захисту прав їх учасників. Незважаючи на те, що характер захисту суб'єктивного права активізується лише після порушення останнього, суб'єктивне право існує і до порушення, під час існування регулятивних правовідносин. Зокрема, стосовно цивільної та цивільно-процесуальної сфери, природа суб'єктивного цивільного права нормативно визначені (чи допускаються – статті 6, 15 ЦК України) до правопорушення, а не після нього, хоча спосіб захисту суб'єктивного права проявляється тільки після його порушення. Йдеться про цивільне правозастосування, першим етапом якого виступає підбір правової норми, яка регулюватиме конкретне правовідношення і відповідні суб'єктивні права і юридичні обов'язки учасників такого цивільного правовідношення.

Ознаки публічного інтересу як правової категорії з позиції системного підходу: 1) *загальносуспільний характер публічних інтересів (призначення публічного інтересу)*; 2) *пов'язаність із масовістю* (кількісний аспект); 3) *визнання з боку держави й забезпеченість правом* (нормативно закріплені, представляються собою істотні соціальні цінності чи загалом допускаються правом як певний прояв турботи з боку держави стосовно стабільності правопорядку); 4) *можливість їх реалізації за допомогою заходів державно-владного характеру*.

Список літератури

1. Азімов Ч. Поняття і зміст приватного права / Ч. Азімов // Вісник Академії правових наук України. – 1998. – № 3 (14). – С. 15-58.
2. Алексеев С. С. Частное право / С. С. Алексеев. – М. : Статут, 1999. – 160 с.
3. Андрушко І.П. Категорія «публічний інтерес» у конституційному праві: поняття та зміст. Часопис Київського університету права. – 2011. – № 4. С. 137-141.
4. Блауберг И.В., Садовский В.Н., Юдин Э.Г. Системный подход в современной науке // Проблемы методологии системного исследования. М., 1970. – С. 7-48.
5. Брагинский М. И. О месте гражданского права в системе «право публичное – право частное» / М. И. Брагинский // Проблемы современного гражданского права. – М., 2000. – С. 46–80.
6. Васильева М.И. Публичные интересы в экологическом праве. – М. : Изд-во МГУ, 2003. – 424 с.
7. Венедіктова І. В. Захист охоронюваних законом інтересів у цивільному праві : дис. ... д-ра юрид. наук. Міністерство освіти і науки України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К., 2013. – 430 с.
8. Витрук Н. В. Правовой статус личности в СССР – М., 1985. – С. 11-19.
9. Вінник О. М. Приватні та публічні інтереси, їх роль і відображення в господарському праві // Підприємництво, господарство і право – 2001. – № 5. С. 12.
10. Вінник О. М. Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів в господарських товариствах : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.04 / О. М. Вінник ; КНУ імені Тараса Шевченка. – К., 2004. – 631 с.

11. Гайворонський В. М. Цивільне законодавство: від «нічого приватного» до «нічого публічного»? // Вісник академії правових наук України – 1997, № 4. С. 96.
12. Губин Е. П. Поняття інтереса в гражданском праве // Вестник МГУ. Сер.11. Право – 1980, № 4. С. 61-66.
13. Гукасян Р. Е. Проблема интереса в советском гражданском процессуальном праве – Саратов, 1970. – 185 с.
14. Даныков А.А. Обеспечение баланса публичных и частных интересов в сфере правосудия. Дис....канд. юрид.наук.12.00.01. М., 2014 – 238 с.
15. Ильина О. Ю. Частные и публичные интересы в семейном праве Российской Федерации: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 . М. : РГБ, 2007. Электронный ресурс. Заголовок з екрана 374 с.: <http://dlib.rsl.ru/01003320170>.
16. Колодій А. М. Принципи права України / А. М. Колодій. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – С. 57-72.
17. Костин А. В. Интерес публично-территориальных образований в гражданском праве / А. В. Костин // Законодательство. 2002. № 3. С. 41–52.
18. Кряжков А. В. Публичный интерес: понятие, виды и защита / А. В. Кряжков // Государство и право. – 1999. № 10. – С. 91–99.
19. Кубко А. Е. Реалізація публічних інтересів у цивільному праві України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / А. Е. Кубко ; КНУ імені Тараса Шевченка. – К., 2012. – 225 с.
20. Кусжанова А.Ж. Проблемы классификации и взаимодействия интересов. Теоретический журнал «Средо» 2000. – № 5. – Электронный ресурс. Заголовок з екрана: <http://credonew.ru/content/view/195/25>.
21. Малько А. В., Субочев В. В. Законные интересы как правовая категория – СПб., 2004. – 357 с.
22. Михайлов С. В. Категория интереса в российском гражданском праве / С. В. Михайлов. – М. : Статут, 2002. – 205 с.
23. Муромцев С. А. Определение и основное разделение права. 2-е изд., доп. СПб. : Издат. Дом С.-Петерб. гос. ун-та : Изд-во юрид.фак-та СПбГУ, 2004. – 224 с.
24. Ображиев К.В. Системный подход в юриспруденции: теоретико-методологические основы. Вестник Ленинградского государственного университета им. А.С. Пушкина. – № 1. – Том 2. – Философия. Санкт-Петербург, 2012. – С. 89-96.
25. Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 року – Офіційний вісник України – 1998 – № 13.
26. Патюлин В. А. Государство и личность в СССР – М., 1974. – 254 с.
27. Первомайський О. Поняття інтересу в цивільному праві та законодавстві. Юридична Україна. – № 11. – 2014. – С. 53-47.
28. Прангишвили И.В. Системный подход и общесистемные закономерности. – М., 2000. – 528 с.
29. Рабінович П. М. Приватне й публічне у природному праві та українському законодавстві // Юридична Україна – 2004, № 6. – С. 30.
30. Рабінович П. М. Природне право: діалектика приватного й публічного // Право України – 2004, № 9. – С. 62.
31. Савчин М.В. Конституціоналізм та природа Конституції: Монографія. – Ужгород: Поліфцентр «Ліра». – 2009. – 372 с.
32. Свердлык Г. А. Гражданско-правовые способы сочетания общественных, коллективных и личных интересов – Свердловск., 1980. – 72 с.
33. Селіванов В. Приватно-правові засади розвитку вітчизняної юридичної науки // Право України. – 2001. – № 3. – С. 21-32.
34. Сиренко В. Ф. Обеспечение приоритета общегосударственных интересов – К., 1987. – 174 с.
35. Сібільов М. М. Роль Конституції України у формуванні системи права та кодифікації законодавства / М. М. Сібільов // Теоретичні та практичні питання реалізації Конституції України: проблеми, досвід, перспективи : матеріали наук.-практ.конф. – Х., 1998. – С. 155.
36. Солодовниченко Т. А. Критерии разграничения права на частное и публичное. Вестник Омского университета. – Серия «Право». – 2015. № 2 (43). – С. 42–46.
37. Соотношение частных и публичных интересов в условиях реформирования законодательства Российской Федерации: монография/ под общ.ред.докт.юрид.наук,проф. О.Ю. Бакаевой. – М.: Юрлитинформа, 2010. – 264 с.
38. Талапина Э., Тихомиров Ю. Публичные функции в экономике // Право и экономика. – 2002. – № 6. С. 3–7.
39. Тихомиров Ю. А. Публично-правовое регулирование: динамика сфер и методов // Журнал российского права – 2001, № 5. – С. 5.
40. Тихомиров Ю. А. Публичное право / Ю. А. Тихомиров. –М. : НОРМА, 1995. – 680 с.
41. Тотьев К. Ю. Публичный интерес в правовой доктрине и законодательстве // Государство и право – 2002, № 9. – С. 22-24.
42. Ханипов А. Т. Интересы как форма общественных отношений. А. Т. Ханипов ; отв. ред. А. К. Черненко, А. А. Чегулин; АН СССР, СО Институт истории, филологии и философии. Новосибирск : Наука, Сиб. отд-ние, 1987. – 255 с.
43. Харитонов Є. До поняття про значення дихотомії «приватне право – публічне право» / Є. Харитонов, О. Харитонova // Вісник Академії правових наук України. – 2000. – № 2 (21). – С. 83–89.
44. Харитонов Є. О. Історія приватного права Європи: східна традиція / Є. О Харитонов. – Одеса, 2000. – 262 с.
45. Харьковская цивилистическая школа: в духе традиций : моногр. / под ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. – Харьков : Право, 2011. – С. 82.

46. Шейндлин Б. В. Сущность советского права – Л., 1959. – 139 с.
47. Экимов И. А. Интересы и право в социалистическом обществе – Л., 1985. 132 с.
48. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року. – Юридичний вісник України – 2002, 10 – № 43.
49. Явич Л. С. Право и общественные отношения – М., 1971. 152 с.
50. Burton Allen Weisbrod, Joel F. Handler, Neil K. Komesar. Public Interest Law: An Economic and Institutional Analysis – University of California Press, 1978. P. 27 // Электронний ресурс. Заголовок з екрана: www.books.google.com/books.
51. Michael Frenzel. Das öffentliche Interesse als Voraussetzung der Enteignung – Duncker & Humblot – Berlin, 1978. – S. 70-71.

Стаття надійшла 25.03.2019 р.

И. Э. Берестовая, канд. юрид. наук, доцент, Заслуженный юрист Украины, ведущий научный сотрудник Национальной академии внутренних дел
Научный консультант судьи Конституционного Суда Украины
Соломенская площадь, 1, Киев, 03035, Украина

ПРАВОВАЯ КАТЕГОРИЯ «ПУБЛИЧНЫЙ ИНТЕРЕС» С ПОЗИЦИИ СИСТЕМНОГО ПОДХОДА

Резюме

Статья посвящена раскрытию правовой природы категории «публичный интерес» с позиции системного научного подхода в праве. Констатируется принадлежность публичного и частного права к средствам достижения цели права: признание человека, его прав и свобод наивысшей ценностью государства. Доказана непригодность теории принадлежности отрасли к публичному праву с помощью применения универсального критерия «публичный интерес» при формировании предмета и метода отрасли в частноправовых правоотношениях. Сделано заключение о несоответствии деления права на частное и публичное в части их разграничения критерием «способ защиты прав их участников», который активизируется только после нарушения последнего, а субъективное право существует также до нарушения, при существовании регулятивных правоотношений и именно оно формирует принадлежность к соответствующей отрасли. Сформированы признаки публичного интереса как правовой категории.

Ключевые слова: публичный интерес, правовая природа, системный метод, частное право, публичное право, критерий разделения и дифференциации.

I. E. Berestova, Ph.D, Associate Professor,
the Honored Lawyer of Ukraine
the Leading Researcher of National Academy of Internal Affairs
Scientific Advisor to the Judge of the Constitutional Court of Ukraine
Solomenskaya Square, 1, Kyiv, 03035, Ukraine

LEGAL CATEGORY «PUBLIC INTEREST» FROM POSITION OF APPROACH OF SYSTEMS

Summary

The article is devoted to the disclosure of the legal nature of the category «public interest» from the position of the system scientific approach in law. Grounded, that a public and private law are different facilities of gaining end of right : legal providing of confession of man a higher social value. Disqualification of theory of belonging of industry is well-proven for a public law by means of universal criterion of division : application of category «public interest» at forming of object and method of industry in private law legal relationships.

Drawn conclusion about disparity of division of right on private and public in part of their differentiation a criterion «method of protection of rights for their participants», that activates only after violation last, and an equitable right exists also to violation, during existence of regulatory legal relationships and exactly it forms belonging to corresponding industry. In relation to civil and civil-judicial sphere, nature of equitable civil right normatively certain (or

assumed are the articles 6, 15 Civil Code of Ukraine) to offence, but not after him, although the method of defence of equitable right shows up only after his violation. The question is about civil application of right, the selection of legal norm that will regulate a certain legal relationship and corresponding equitable rights and legal duties of participants of such civil legal relationship comes forward the first stage of that.

The signs of public interest are formed as to the legal category from position of approach of the systems : a 1) public character of public interests (setting of public interest) 2) tie-up with mass character (quantitative aspect); 3) confession from the side of the state and material well-being by a right (normatively envisaged, substantial social values are a soba or in general assumed by a right as a certain display of caring from the side of the state in regard to stability of law and order) 4) possibility of their realization by means of measures of state-imperious character.

Key words: public interest, legal nature, system method, private right, public law, criterion of division and differentiation.